

Reactie op internetconsultatie Voorstel wijziging Leerplichtwet 1969 artikel 5 onder b, Wet voorschriften vrijstelling leerplicht bij richtingsbezwaren.

Nijmegen, 15 juli 2020

Geachte excellentie, geachte heer Slob,

Natuurlijk heb ik alle begrip voor het streven om uw taak, de zorg voor kwalitatief onderwijs, te borgen. En dat u voorstellen doet om hierin te voorzien. Een wetsvoorstel voor thuisonderwijs dient echter wel een positieve bijdrage te leveren aan het onderwijs van de betrokken kinderen. Dit voorstel is daar, in mijn beleving, geheel niet in geslaagd. Het is helaas geheel onwerkbaar, onredelijk en totaal niet passend bij de praktijk. In deze brief leest u mijn bezwaren. Onderaan treft u ook een alternatief voorstel.

Dit wetsontwerp ademt helaas wantrouwen; het bevat onredelijke eisen en voorwaarden die thuisonderwijs eerder belemmeren dan ondersteunen. De wetgever doet er goed aan erop te vertrouwen dat thuisonderwijsouders hun volle verantwoordelijkheid nemen en zich er vanzelfsprekend op richten om hun kind(eren) capabel te maken voor een succesvol, zelfstandig leven, opdat ze in hun latere leefwijze in staat zijn een waardevolle en zinvolle bijdrage te leveren in en voor de maatschappij.

Thuisonderwijs: succesvol maatwerk

Er is genoeg wetenschappelijk onderzoek dat aantoont dat thuisonderwijskinderen "zich in hun schoolvorderingen^[1] en in hun sociaal-emotionele ontwikkeling in positieve zin van hun op school onderwezen leeftijdsgenoten" onderscheiden^[2]. Ook in Nederland stromen kinderen vanuit thuisonderwijs succesvol door naar het voortgezet onderwijs (VO) en het hoger onderwijs, zoals van goed onderwijs verwacht mag worden.

Hoewel thuisonderwijskinderen niet naar school gaan, staan zij middenin de maatschappij en zijn zelfs bovengemiddeld maatschappelijk betrokken.^[3] Hun contacten zijn veel gevarieerder dan wanneer ze een school zouden bezoeken in de wijk waar ze wonen, doordat thuisonderwijzers uit alle mogelijke richtingen en alle lagen van de bevolking komen. Bovendien is er geen sprake van segregatie op leeftijd: ze zijn gewend om in verticale groepen en met alle leeftijden op te trekken en daarvan te leren.

Thuisonderwijs is dan ook echt niet te vergelijken met schoolonderwijs: leerlijnen zijn veel individueeler, leren vindt overwegend plaats in een relevante context (zoals het dagelijks gezins- en sociale leven) en intrinsieke motivatie is grotendeels leidend. Het is juist het zien, volgen en ondersteunen van deze intrinsieke motivatie van het kind, wat maakt dat thuisonderwijskinderen zo succesvol en gewenst zijn in de maatschappij. In deze ultieme vorm van passend onderwijs leren ze in vrijwel alle gevallen de nodige vaardigheden om zich later te kunnen redden in en bijdragen aan de maatschappij.

Hierdoor is het onzinnig om thuisonderwijs te vergelijken met schoolonderwijs. Ik zie het afnemen van toetsen en verplicht opstellen en toetsen van onderwijsplannen door de inspectie als een uitwas van de doorgeschoten controledrift van de overheid.

Wanneer de gesprekken met de thuisonderwijs-belangenorganisaties waren gecontinueerd, zoals het tot voor kort ging, waren er zeker wel passendere vormen gevonden die zowel voor de overheid als voor thuisonderwijzers effectief en uitvoerbaar waren. Om aankomende problemen in

het (thuis)onderwijs met deze wet te voorkomen en een passend toeziend en ondersteunend kader te bieden in de wet rondom thuisonderwijs, moeten deze gesprekken mijns inziens alsnog worden voortgezet.

Met alle respect wil ik u zeggen dat u in het opstellen van uw wetsvoorstel heeft verzuimd een goed beeld te vormen van (de dynamiek van) thuisonderwijs en de succesfactoren ervan. En dat is erg jammer. Was dit namelijk wel het geval geweest, dan had u hier een wet voor kunnen stellen die zowel de overheid als het thuisonderwijsveld had gediend. Nu lijkt dat helaas niet het geval.

Vertrouwen en ondersteuning

Het is dan ook nastrevenswaardig als de wetgever/het ministerie de nodige inspanningen met een nieuw in te richten afdeling veeleer richt op het ondersteunen van thuisonderwijsouders dan op het optuigen van een louter controlerend orgaan. Het is mooi als een dergelijke afdeling een adviserende rol krijgt om de kwaliteit van het onderwijs te bevorderen. Een meer controlerende rol is ook mogelijk, maar dient wel ingebed te zijn in een stevig begrip van thuisonderwijs en de verschillende manieren/methoden.

Ik ben er nu helaas van overtuigd dat de voorgestelde maatregelen (waaronder het bijhouden van een leerlingvolgsysteem, het afnemen van toetsen en toewerken naar de kerndoelen) niet nodig zijn om te waarborgen dat kinderen daadwerkelijk goed onderwijs krijgen. Uit onderzoeken, ook in landen met minimaal toezicht, blijkt dat thuisonderwijskinderen goed of bovengemiddeld scoren in hun leerprestaties. Op basis van het ingediende wetsvoorstel denk ik dat er nog onvoldoende kennis over thuisonderwijs is bij de Onderwijsinspectie om toezicht op zo'n manier vorm te geven dat het recht doet aan zowel leerlingen, ouders en inspectie.

Beknottend keurslijf

De voorwaarden zoals die in dit wetsvoorstel worden voorgesteld, brengen thuisonderwijs - het summum van maatwerk - in een keurslijf dat onmogelijk kan passen. Dit wetsvoorstel past de systematiek van schoolonderwijs toe op thuisonderwijs. Hiermee wordt voorbijgegaan aan de specifieke kenmerken van thuisonderwijs, waardoor de kracht en meerwaarde ervan worden beknot. Methoden en systemen die op scholen en binnen bestaande structuren heel algemeen zijn, vereisen voor thuisonderwijs een geheel andere benadering.

Meerwaarde en kansen van thuisonderwijs

Het uitwerken van een wetsvoorstel dient daarom eerder juist te vertrekken vanuit de kracht en kansen die thuisonderwijs te bieden heeft.

Thuisonderwijs kan een grotere variëteit aan onderwijs bieden dan een schoolomgeving, zowel voor praktijkgericht onderwijs als cognitieve vaardigheden. Kinderen kunnen extra leren over hun interessegebied en kunnen daarvoor bijvoorbeeld ook gebruik maken van duizenden colleges van online universiteiten. En om meer aan te sluiten bij de specifieke ontwikkelingsstadia, capaciteiten en behoeften van het kind, kunnen vakken die normatief vanaf een bepaald moment worden aangeboden, juist vervroegd of uitgesteld worden aangeboden.

Intrinsieke liefde voor leren

Eén van de doelen en effecten van het thuisonderwijs is een liefde voor leren. Hierbij speelt de intrinsieke motivatie een belangrijke rol en is één van de bepalende factoren. Confucius zei al: *"Vertel het me en ik zal het vergeten. Laat het me zien en ik zal het onthouden. Laat het me ervaren en ik zal het me eigen maken."* Thuisonderwijs is als onderwijsvorm op unieke wijze in staat om leren relevant te maken. Waar het voor scholen een logistieke uitdaging is om op excursies te

gaan, is het voor thuisonderwijzers geen probleem om thema's in een relevante context te bestuderen, zoals in musea of in de natuur.

Testen: toezicht borgt geen kwaliteit.

Thuisonderwijs is een kindgerichte leermethode en dit staat op gespannen voet met de voorgestelde testmethodes, die het intrinsieke leren juist zullen ondermijnen en het risico op 'teaching-to-the-test' met zich meebrengen. Deze testen zijn slechts momentopnames en geven bovendien onnodig veel spanning bij kinderen en hun ouders; spanning die bij kinderen juist ook tot onderpresteren kan leiden en zo juist een verkeerd of misleidend beeld geven van hun daadwerkelijke niveau en capaciteiten. De voorgestelde toetsen zijn geforceerde momentopnames en zeggen niets over de (ontwikkeling van) werkelijke vaardigheden en de nodige kwaliteiten om sterk en waardevol in de maatschappij te kunnen staan.

Toezicht borgt geen kwaliteit. Het controleert enkel of er gedaan wordt wat er wordt geëist. Waarborgen van kwaliteit gebeurt wél door het gezamenlijk vormen van het te bepalen doel, maar de weg er naartoe kunt u beter overlaten aan de uitvoerenden (in dit geval ouders en kind) en dit (waar nodig) in overleg ondersteunen. Intrinsieke motivatie, vertrouwen en de (gedragen) ruimte om eigen verantwoordelijkheid te (kunnen) nemen zijn hierbij essentieel. Helaas zijn de door u voorgestelde maatregelen hierbij eerder belemmerend dan ondersteunend of motiverend.

Het verrichten van deze metingen, waarvan de uitkomst weinig zegt over de mate van kennis, vaardigheid, stabiliteit en waarde die het kind bij volwassenheid zal ervaren, mag dus nooit een basis zijn waarop druk op ouders en kinderen wordt opgevoerd met de dreiging van het verlies van hun grondrecht (de vrijheid onderwijs te geven in lijn met hun levensbeschouwing).

Waar toetsen en leerlingvolgsystemen in scholen een middel zijn om ouders te informeren over de voortgang en ontwikkeling, is het afnemen van toetsen bij thuisonderwijs, om te weten waar/hoe het onderwijs aan te passen, overbodig en ongewenst. Thuisonderwijs is immers individueel onderwijs, waarbij de ouder/leraar continu op de hoogte is en direct kan bijsturen. Deze toetsen zijn bovendien niet goed objectiveerbaar vanwege de praktische onmogelijkheid te corrigeren voor sociale, verstandelijke en lichamelijke achtergronden van het kind. Een logisch gevolg van deze toetsen zal zijn dat leerlingen op individuele resultaten zullen worden beoordeeld, terwijl bij scholen (terecht) naar gemiddelden wordt gekeken. De inspectie beoordeelt immers individuele plannen voor het thuisonderwijs, waar deze resultaten in moeten worden opgenomen.

Voor thuisonderwijs zouden bovendien geen tussentijdse toetsen of de eindtoets primair onderwijs verplicht gesteld moeten worden, zoals die ook voor ander onbekostigd onderwijs niet verplicht zijn.

Leerlingvolgsysteem en kerndoelen

De kerndoelen, zoals deze zijn opgesteld voor schoolonderwijs, zijn niet passend voor individueel onderwijs. Gelet op de individuele leerlijnen en het flexibele maatwerkarakter vraagt thuisonderwijs om een andere systematiek voor het gebruik van en bereiken van de kerndoelen.

Het verplicht gestelde leerlingvolgsysteem zal veel tijd en administratieve druk veroorzaken. Naast de stress die dit ouders geeft, kan deze tijd beter besteed worden aan de voorbereiding en uitvoering van passend thuisonderwijs. Ouders houden de voortgang van hun kinderen al op hun eigen manier bij en het is belangrijk dat ouders het vertrouwen en de ondersteuning krijgen om toetsing en voortgang op een voor hun gezin en bij hun vorm van onderwijs passende manier vorm te geven.

Juist de flexibiliteit in snelheid en onderwerpen geeft thuisonderwijs haar unieke karakter en maakt het waardevol. Thuisonderwijs richt zich op de langetermijnvisie en -ontwikkeling van het kind: de zo volledig mogelijke ontplooiing van diens persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens.

Van ouders kan worden verwacht dat zij de voortgang van hun kind(eren) monitoren, maar niet hóe. Dat kan bijvoorbeeld middels een portfolio zijn. De manier die zij kiezen moet passen bij het soort thuisonderwijs dat zij geven.

Huisbezoek

De keuze voor thuisonderwijs is op zichzelf geen zwaarwegende reden om een gestandaardiseerde inbreuk op het privéleven, zoals een verplicht huisbezoek, te rechtvaardigen.

Huisbezoek is niet noodzakelijk om de kwaliteit van het onderwijs te beoordelen. Er zijn geen zwaarwegende redenen om een huisbezoek te eisen. Een woonhuis is geen schoolgebouw. Het doel van het gesprek van de Onderwijsinspectie met de ouders is om te onderzoeken of er kwalitatief goed onderwijs wordt gegeven. Een belangrijk uitgangspunt hierbij zou moeten zijn dat het middel, in dit geval een verplicht huisbezoek, in verhouding dient te staan met het doel dat bereikt moet worden, de onderwijskwaliteit vaststellen. Dat is hier nu niet het geval.

Locatie van het onderwijs

Thuisonderwijs concentreert zich niet op één locatie: waar mogelijk volgt de locatie het onderwijs. De plaats waar het onderwijs wordt gegeven, geeft bovendien - net als de voertaal - geen enkele inhoudelijke kwaliteitsgarantie. Een dergelijke eis gaat echter wel direct in tegen de aard van thuisonderwijs. Veel thuisonderwijzers maken, op structurele basis, gebruik van alle leermomenten die je als gezin in het dagelijks leven tegenkomt, zowel binnens- als buitenshuis.

Daarnaast wordt een groot deel, al dan niet in samenwerking met andere thuisonderwijsgezinnen, buitenshuis ingevuld met bijvoorbeeld museumbezoeken, workshops en (natuur)excursies. Dergelijke excursies vormen een wezenlijk onderdeel van het onderwijs.

Thuisonderwijs is niet onderwijs thuis, en gaat ook buiten Nederland door. Veel thuisonderwijzers maken nu graag gebruik van de flexibiliteit die thuisonderwijs biedt om hun kinderen leerzame ervaringen te laten opdoen in het buitenland. Kennis van en ervaring met andere talen en culturen is namelijk waardevol in onze samenleving. Er bestaat voor veel thuisonderwijzers ook niet echt zoiets als 'vakantie'; het leren en onderwijzen gaat immers het gehele jaar gewoon door, ook in weekenden en vakantieperiodes.

De eis dat het onderwijs vooral thuis en in Nederland moet plaatsvinden zal de kwaliteit van het thuisonderwijs daarom niet verbeteren, maar juist beperken. De locatie-eis is dan ook een inperking van al die fantastische en verrijkende mogelijkheden voor het (effectieve) leren in een relevante context en mist onderbouwing.

Een locatie-eis is bovendien een onnodige eis om het recht op kwalitatief goed onderwijs te kunnen borgen. Waar het onderwijs plaatsvindt is, net als *hoe* dat onderwijs wordt gegeven, niet relevant.

De ouder als (enige) onderwijzer

Dit voorstel vereist dat 'de ouder' zélf het onderwijs verzorgt. Er zijn veel gezinnen waarbij beide ouders een grote rol in het onderwijs spelen, omdat zij elkaar afwisselen in combinatie met ondernemerschap of werk in loondienst. Ook structurele samenwerking met andere ouders of het

inhuren van externe expertise is iets waar veel thuisonderwijzers gebruik van maken, omdat dat het onderwijs verrijkt of omdat ze zelf niet de specifieke kennis hebben.

Structureel samenkomen om coöperatief te leren is ook voor thuisonderwezen kinderen cruciaal voor de sociale ontwikkeling. Ouders zijn verantwoordelijk voor het onderwijs aan hun kinderen, zij leggen hierover middels hun onderwijsplan verantwoording af aan de onderwijsinspectie. Ouders zijn niet altijd de leraar van alle vakken die zij hun kinderen aanbieden. Bij thuisonderwijs functioneren de ouders ook als coach van hun kind. Zij hoeven derhalve niet al het onderwijs zelf te geven. Idealiter zou het zelfs mogelijk zijn om bijvoorbeeld voor bepaalde vakken gebruik te maken van de expertise van een school, door je daar in te kunnen schrijven voor bepaalde vakken.

Thuisonderwijs is wat mij betreft dan ook niet beperkt tot 'de ouder'. Het begrenzen van het onderwijs tot 'de ouder' is onnodig beperkend en past geheel niet bij hoe thuisonderwijs in de praktijk werkt. Veel thuisonderwijzers werken juist samen en zorgen voor groepsgewijze educatie, waarbij kinderen de gelegenheid hebben om met en van elkaar te leren en er steeds gekeken wordt naar wie (vanuit passende kennis/ervaring) een specifiek onderwerp het beste kan overbrengen. De expertise van anderen komt de kwaliteit van het onderwijs juist ten goede.

Hoewel de ouders verantwoordelijk zijn en blijven voor de kwaliteit van het onderwijs, moet het mogelijk zijn om (delen van het) onderwijs uit te besteden, zoals dat bijvoorbeeld ook voor muziekles gebruikelijk is.

Sancties

De rigide sancties in het wetsvoorstel zijn disproportioneel. Wanneer de Onderwijsinspectie binnen een school tekortkomingen signaleert, wordt er (samen) gekeken naar herstelmogelijkheden. In het huidige wetsvoorstel staat voor thuisonderwijzers op elke 'overtreding' echter steeds dezelfde sanctie: het intrekken van de vrijstelling om thuisonderwijs te kunnen geven. Dit is niet alleen een disproportionele, maar bovendien een onomkeerbare sanctie met veel gevoelens van onveiligheid en mogelijke discontinuïteit tot gevolg.

Onhaalbare controledruk

De voorgestelde maatregelen zullen veel druk opleveren bij thuisonderwijzende gezinnen en zodoende ten koste gaan van de noodzakelijke rust, aandacht en kwaliteit van thuisonderwijs.

Enige (materiële, financiële, dan wel andersoortige) ondersteuning aan thuisonderwijsouders ontbreekt helaas; er worden alleen maar eisen gesteld. Helaas zal het kind de dupe zijn wanneer er niks geboden wordt en wel veel geëist.

Bovendien verwacht ik dat dit wetsvoorstel met de door u voorgestelde eisen, toezicht en handhaving waarschijnlijk praktisch en financieel onuitvoerbaar is voor uw overheid. Het geld dat daarmee gemoeid is, zou beter geïnvesteerd kunnen worden in ondersteuning en leermiddelen voor thuisonderwijsgezinnen.

Aanbevelingen voor een alternatief

Ik geloof dat er andere en veel beter passende strategieën zijn om invulling te geven aan uw gerechtvaardigde streven de kwaliteit van onderwijs te waarborgen. Gezien mijn genoemde argumenten hierboven lijkt het mij plausibel dat het voorgestelde wetsvoorstel van tafel gaat en er een alternatief komt.

Zoals ik eerder al aangaf, lijkt het er in dit wetsvoorstel namelijk op dat er nog onvoldoende kennis over thuisonderwijs is, om wetgeving op zo'n manier vorm te kunnen geven dat het recht doet aan alle betrokken partijen.

Ik wil er dan ook voor pleiten dat er, *voordat* dit wetgevingstraject verder gaat, eerst wordt gesproken met de bestaande thuisonderwijs belangenverenigingen. Waarbij in wederzijds vertrouwen en vanuit een open houding samengewerkt wordt.

Laten we dit dan ook samen oppakken en verder uitwerken zonder (te zeer) vanuit bestaande kaders te denken, zodat kwalitatief goed (thuis)onderwijs beschikbaar wordt voor alle kinderen.

Op hoofdlijnen stel ik daarvoor het volgende voor:

1. *Draagvlak, haalbaarheid en commitment:* Betrek de belangenverenigingen op inhoud en werkwijze, zodat haalbaarheid en maatschappelijk draagvlak wél geborgd is;
2. *Kwaliteitswaarborg:* Laat thuisonderwijzers het keurmerk van de Stichting Keurmerk Thuisonderwijs verkrijgen. Subsidieer dit als overheid. Dit keurmerk borgt dat kinderen deugdelijk thuisonderwijs krijgen en dat stelt de toezichthouders gerust;
3. *Een ondersteunende incentive:* Ná het verkrijgen van het keurmerk van de Stichting Keurmerk Thuisonderwijs, ontvangen thuisonderwijsgezinnen een jaarlijkse financiële bijdrage van de overheid ter ondersteuning van hun onderwijstaken. De hoogte van deze financiële bijdrage is gelijk aan die welke een schoolinstelling zou ontvangen indien het (thuisonderwijs)kind er ingeschreven zou zijn.

Ik vertrouw erop dat u mijn bijdrage aan uw wet- en regelgeving ten behoeve van een gezonde ontwikkeling van mijn en andere kinderen zorgvuldig tot u neemt en meeneemt in uw verdere stappen op weg naar de ondersteuning en bevordering van passend en kwalitatief thuisonderwijs.

Dank voor uw aandacht en tijdsinvestering.
Met vriendelijke groet en hoogachting,

Pieter Lijkamp

^[1] Zie bv Rudner, L.M. (1999). *Scholastic Achievement and Demographic Characteristics of Home School Students in 1998*. Education Policy Analysis Archives, 7(8). Sperling, J. (2004). *Thuisonderwijs in Vlaanderen: een voorbeeld voor Nederland*. NJB, 2004/25. Verdonschot, A. (2007). *Socialization in a Homeschooling Situation: A Review of Literature*. Gaither, M. (2007) *The Wiley Handbook of Home Education*.

^[2] Blok, H. (2002). *De effectiviteit van thuisonderwijs: een overzicht van onderzoeksresultaten*. Nederlands Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid, 14(4), 151-163

^[3] Blok, H. (2002) *De effectiviteit van thuisonderwijs: een overzicht van onderzoeksresultaten*. Nederlands Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid, 14(4), 151-163.